

качественного перевода той или иной идиомы переводчик должен не только в совершенстве владеть английским языком, но и ориентироваться в истории, традициях и культуре англичан. Понимание этой специфики и глубокий анализ внутренней формы конкретной идиомы является предпосылкой качественного перевода.

Ключевые слова: *идиома, перевод, лингвокультурная специфика, внутренняя форма.*

УДК – 811.161.2`367.32

ОСНОВНИ СПОСОБИ ПЕРЕКЛАДУ АНГЛІЙСЬКИХ ВЛАСНИХ НАЗВ (НА МАТЕРІАЛІ НАУКОВО-ТЕХНІЧНИХ ТЕКСТІВ)

СИДОРУК Галина Іванівна, кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри іноземної філології і перекладу Національного університету біоресурсів і природокористування України (м. Київ)

ПАВЛЕНКО Алла Леонідівна, студентка 1 курсу магістратури, гуманітарно-педагогічного факультету Національного університету біоресурсів і природокористування України (м. Київ)

***Анотація.** Стаття присвячена дослідженню основних прийомів і принципів перекладу англійських власних назв на матеріалі науково-технічних текстів. Ця робота досліджує питання відтворення ономастики і топоніміки з англійської мови на українську та навпаки. Мовознавці, які займаються перекладацькою діяльністю, не звертають достатньо уваги на питання способів перекладу власних назв. Труднощі міжмовного функціонування власних назв висвітлено в цій статті.*

Ключові слова: *переклад, власна назва, транслітерація, транскрипція, транспозиція, калькування*

Іноземні імена й назви займають значне місце у словниковому складі української та англійської мов. Кожна власна назва має свою складну смислову структуру, особливості форми та етимології, численні зв'язки з іншими одиницями і категоріями мови. При перекладі назви на іншу мову значна частина цих властивостей втрачається. Якщо не знати прийоми їх перекладу, передача назви на іншу лінгвістичну основу може ускладнити ідентифікацію назви. Отже, проблемою даної роботи є основні способи перекладу власних назв.

В галузі вивчення і аналізу даного питання є досить незначний досвід. В загальному, важливе значення займають роботи таких лінгвістів як Т.Г. Левицький, Л.Я. Черняхівська, А.М. Фітерман, Л.С. Бархударов, А.І. Рибакін. Особливо необхідно виділити працю І.В. Корунця «Теорія і практика перекладу». В цій книзі він винятково точно описав і пояснив основні принципи і способи перекладу.

Актуальність цієї проблеми визначається тим, що на сьогодні Україна продовжує налагоджувати всебічні стосунки з іншими країнами світу. Тому проблема в точній передачі ономастики і топоніміки набуває особливого значення. Перш за все це стосується англійської мови, яка є мовою міжнародного спілкування в головних сферах міжнаціональних відносин. Кожного дня з'являються нові назви, але для їх перекладу приділяється недостатньо уваги та сил. Таким чином, на матеріалі науково-технічних текстів, ми розглянемо приклади вживання власних назв і способи їх перекладу. А також виділимо найбільш вживані стратегії.

За твердженням Н. Мар'єнської, «власні назви слугують для особливого, індивідуального позначення предмета безвідносно до описуваної ситуації і без обов'язкових уточнюючих визначень» [5, с. 72]. Усі власні назви мають значення предметності, тобто частиною їх змісту є узагальнення існування деякого предмета (чи суті, яку ми уявляємо як предмет). Виділяється наступна класифікація власних назв: антропоніми – імена людей; топоніми – географічні назви; теоніми – назви божеств; зооніми – клички тварин; астроніми – назви небесних тіл; космоніми – назви зон космічного простору і сузір'їв; хрононіми («квазівласні імена») – назви відрізків часу, пов'язані з істричними подіями; ідеоніми – назви об'єктів духовної культури; хрематоніми – назви об'єктів матеріальної культури; ергоніми – назви об'єднань людей: товариства, організації тощо; гідроніми – назви водоймища; етноніми – назви народів, етнічних груп [3, с. 187]. Власні назви служать для виділення названого предмета з ряду йому подібних і його індивідуалізації та ідентифікації.

Щоб правильно писати іноземні власні назви українською мовою, необхідне знання способів їх перекладу. Хоча в більшості випадків це не є власне перекладом, оскільки, як правило, власні назви транскрибуються або транслітеруються. Проте в деяких випадках вони перекладаються. Абсолютно точних правил перекладу англійських власних назв на українську мову і навпаки ще не встановлено. Адже повних еквівалентів на орфографічному, а тим більше на фонологічному рівні майже не буває, тому що звуки того самого класу навіть у близькоспоріднених мовах досить різняться між собою. Внаслідок цього еквівалентних трансформів на рівні звукового відтворення англійських власних назв українською мовою і навпаки бути не може. Тим більше, що деякі звуки нашої мови взагалі не мають відповідників у фонетичній системі сучасної англійської мови, де практично відсутня палаталізація приголосних, немає подовження приголосних, фактично відсутні прямі відповідники нашим приголосним (г, х, ц) тощо. Все це створює труднощі при передачі українських власних назв іноземними мовами. Зокрема й при відтворенні звукової (та орфографічної) форми українських особових (географічних) назв англійською мовою (як і англійських - українською) доводиться часом використовувати найближчі фонемі.

Існують наступні способи перекладу власних назв: транслітерація, транскрипція, транспозиція та калькування. Досить часто для мовних одиниць, що не мають відповідника в перекладацькій мові використовують калькування – відтворення не звукового, а комбінаторного складу слова, тобто складові частини слова передаються відповідними елементами перекладацької мови. Загалом більшість власних назв передаються за допомогою транскрипції (імена людей, географічні назви, прізвища, топоніми, назви організацій, книг тощо). Проте, транскрипція власних назв з англійської мови часто становить певні труднощі. Причиною труднощів транскрипції є те, що існують значні розходження між англійської орфографією та вимовою. Іншою проблемою застосування транскрипції є відсутність в українській мові фонем, які існують в англійській мові.

Необхідність у транслітерації виникла в кінці 19 ст., коли створювалися бібліотеки. Для того щоб зробити єдиний катало праць, написаних мовами, які базуються на кириличних, арабських, латинських та індійських системах письма.

З цією метою були складені інструкції транслітерації, що в 20 ст. стали основою стандарту для перекладу нелатинських систем письма латиницею.

При транслітерації слово перекладається по буквам згідно з таблицею відповідностей символів, але це не завжди відповідає реальному звучанню слова в мові оригіналу, крім того, результат не завжди зручний для носіїв української мови.

Транслітерація, за визначенням О. Ахманової, – це «формальне відтворення початкової лексичної одиниці за допомогою алфавіту мови перекладу; буквена імітація форми початкового слова» [1, с. 401]. Наприклад, назва компанії «Зелена кульбаба» буде писатися «*Zelena kulbaba*», якщо звичайно в статуті фірми не вказано назву іноземною мовою.

Правила транслітерації встановлюються спеціальними стандартами. Міжнародним стандартом «ISO 9: 1995 Information and documentation – Transliteration of Cyrillic characters into Latin characters – Slavic and non-Slavic languages», що був встановлений Міжнародною організацією стандартизації (International Organization for Standardization – ISO).

Транскрипція або транскрибування полягає у фонетичній передачі назв так, як вони звучать на англійській мові. Транскрибують лише ті англійські назви, до складу яких входять специфічні голосні фонемі англійської мови, які утворюються за допомогою різних звукових буквених комбінацій. У термінології транскрипція застосовується для передачі назви фірм, організацій, установ, наприклад: «*Dogan Holding*» – «Доган Холдинг», «*Jumbo Electronics*» – «Джамбо Електронікс» [2].

Назви підприємств транскодуються. Інколи до назви додається загальний іменник, який вказує на вид підприємства: «*Dow Chemical*» – «(концерн) Доу Кемікал», «*Coca-Cola*» – «(компанія) Кока-Кола». Якщо загальний елемент входить до складу назви, то він не перекладається: «*Harris Paint Company*» – «Гарріс Пейнт Компані», «*Sony Corporation*» – «Соні Корпорейшн». Зазвичай, аббревіатури у складі підприємств також транскрибуються: «*LG*» – «Ел Джі», «*CHC Ltd*» – «Сі-Ейч-Сі Лімітед».

При перекладі назв організації зазвичай використовується прямий переклад, але й зустрічаються випадки транскодування: «*Federal Bureau of Investigation*» - «Федеральне бюро розслідувань», «*Central Intelligence Agency*» - «Центральне розвідувальне управління»

Транспозиція – використання однієї мовної форми у функції іншої форми – протилежної їй в парадигматичному ряді форми. У загальному значенні, транспозиція це перенесення будь-якої мовної форми, наприклад транспозиція часів (використання теперішнього часу замість минулого або майбутнього). Так при перекладі «*Queen Anne Street*» – «вулиця королеви Анни», королева Анна є історичною особою, і має перекладатися саме так, а не Ен, тому що це може викликати певні непорозуміння[2].

Калькування – перекладацький прийом, що полягає в тому, що складові частини слова або словосполучення замінюються їх прямими відповідниками мовою перекладу. Цей спосіб найчастіше застосовується: 1) при передачі значення складних слів і термінів-словосполучень, як «*Westerner*» – «Західник», «*unitary board of directors*» – «унітарна рада директорів», «*out-of-the-box thinking*» – «креативне мислення»; 2) назв державних установ, громадських організацій – «*National Commercial Bank*» – «Національний комерційний банк», «*Global Investment House*» – «Всесвітній інвестиційний дім»[4].

Калькування можна застосовувати тільки тоді, коли утворений відповідник у перекладі відповідає нормам вживання і сполучуваності слів в українській мові. Цей спосіб полягає в тому, що перекладені частини власної назви повинні складатися в одне ціле за правилами мови, на яку перекладаємо.

Звичайно, абсолютних еквівалентів на орфографічному, а тим більше на фонологічному рівні у будь-яких випадках майже не буває, тому що звуки того самого класу у різних мовах часом зовсім не схожі між собою. Звідси впливає, що тотожних трансформів на рівні звукового відтворення всіх українських власних та

інших назв англійською мовою бути не може. Тому при перекладі власних назв англійською мовою (як і англійських - українською) доводиться інколи використовувати наближені фонemi (й графеми).

Отже, можна підсумувати, що на сьогодні ще не встановлено чітких правил перекладу власних назв з англійської мови на англійську та навпаки. В більшості випадків переклад здійснюється способами транслітерації. Транскрибуються лише ті власні імена, прізвища чи географічні назви, до складу яких входять специфічні фонemi даної мови. Досі залишається не вирішеним питання відтворення деяких українських голосних звуків англійською мовою. В деяких англійських назвах з особливими орфографічними формами при перекладі на українську мову пропускаються або додаються букви. Передача деяких власних назв українською та англійською мовами має встановлюватись при співпраці лінгвістів з істориками та географами. Більшість імен королів і королев, принців і принцес, царів і цариць перекладаються на українську мову за російською (через німецьку) традицією; але деякі слід перекладати способом транслітерації.

Список літератури

1. Ахманова О.С. Словарь лингвистических терминов / О.С. Ахманова. - М.: КомКнига, 2007. - 576 с.
2. Бережна М.В. Тринадцять етапів перекладу власних назв та імен / М. В. Бережна // Вісник СумДУ. Філологія / М.В. Бережна. – 2007. – № 1. – С. 62–67.
3. Карабан В.І. Посібник-довідник з перекладу англійської наукової і технічної літератури на українську мову / В.І. Карабан. - Київ-Кременчук, 1999.
4. Корунець І. В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад) / І. В. Корунець. - Вінниця: Нова книга, 2003. - 448 с.
5. Марьяньянова Н.В. Символика личных имён в языке и переводе / Н.В. Марьяньянова // Межкультурная коммуникация и перевод: Материалы межвузовской конференции. - М., 2002. - С. 175-176.

References

1. Akhmanova O.S. Slovar lingvisticheskikh terminov / O.S. Akhmanova. - M.: KomKnyha, 2007. - 576 s.
2. Berezhna M.V. Trynadtsyat etapiv perekladu vlasnykh nazv ta imen / M.V. Berezhna // Visnyk SumDU. Filolohiya / M.V. Berezhna. - 2007. - #1. - S. 62-67.
3. Karaban V.I. Posibnyk-dovidnyk z perekladu anhliyskoyi naukovoyi i tekhnichnoyi literatury na ukrayinsku movu / V.I. Karaban. - Kyiv-Kremenchuk, 1999.
4. Korunets I. V. Teoriya i praktyka perekladu (aspektnyi pereklad) / I. V. Korunets. - Vinnytsya: Nova knyha, 2003. - 448 s.
5. Marieniyanova N.V. Simvolika lichnykh imyon v yazyke i perevode / N.V. Marieniyanova // Mezhkulturnaya kommunykatsyia i perevod: Materialy mezhvuzovskoy konferentsyi. - M., 2002. - S. 175-176.

Аннотація. *Стаття посвящена дослідженню основних прийомів і принципів перекладу англійських власних імен на матеріалі науково-технічних текстів. Ця робота досліджує питання передачі ономастики і топоніміки з англійського мови на український і навпаки. Багато лінгвістів, які займаються перекладом, надають недостатньо уваги питанням і способам перекладу імен власних. Складності міжмовного функціонування географічних назв розкриті в цій статті.*

Ключевые слова: *перевод, имя собственное, транслитерация, транскрипция, транспозиция, калькирование*

Abstract. *The article investigates the basic techniques and principles of translating the English proper nouns based on the material of scientific texts. This paper examines the transfer of onomastics and the place-name study from English into Ukrainian and vice versa. Many linguists engaged in translational activity pay enough attention to issues and ways of translating the place names. Difficulties of the cross-language place names functioning are disclosed here. It is known that the many place-names and scientific terms are constantly increasing with the development of science.*

All proper names have the characteristics of objectivity, which means that the part of their content is the generalization of the existence of some object. Proper names are a semantic category of nouns. In addition, while common nouns distinguish one sort of living being or thing from the other sorts, proper names distinguish individuals from each other; they identify someone or something. Proper names are frequently found in reference to people, animals, geographical names, ships, airplanes, buildings, celestial bodies, time periods, organizations and institutions.

The translation of proper names is a non-trivial issue, closely related to the problem of the meaning of a proper name. There are four basic types of translating proper names. They are transliteration, transcription, transposition and loan translation. Transliteration is shifting the name due to conforming to the phonic or graphic rules of the target language. Transcription is the replacement of one letter of the alphabet in the source language with another letter in the target language. Still, such type of translation has some difficulties. For example, the transcription may be influenced by the translator's pronunciation, which may lead to an incorrect transcription. It is necessary to know, that the pronunciation of personal names' transcription is more difficult than that of their translation. Transposition is changing one part of speech into another without any shift in the meaning. This is a way for translating titles that play a significant role in literature for identifying particular literary works. Therefore this procedure is taken into consideration as well. Loan translation refers to borrowing the specific terms and imitating the structure of the source terms.

Nowadays there are no strict rules providing for absolutely equivalent translation from one language into another. It should be noted that the degree of approximation between two language systems determines the effectiveness of the translation. Proper names represent a real challenge for both professional and novice translators. They represent a translation difficulty in different text types. Whatever strategies translators apply, especially when dealing with scientific texts, they should mention the original name with a source language alphabet in the footnotes in order to facilitate further research for readers in the target language.

Keywords: *translation, proper name, transliteration, transcription, transposition, tracing*

УДК 821.161.2-14.09 Франко

IVAN FRANKO'S "WITHERED LEAVES" IN A TRANSLATION STUDIES PERSPECTIVE (BASED ON NEW TRANSLATIONS OF THE POEM "YOU'RE MY ONLY AND TRUE LOVE INDEED...")

TEPLYIY Ivan M., PhD, Associate Professor of Foreign languages Department for Humanities, The Ivan Franko National University of L'viv (L'viv)

Abstract. *The paper analyses key issues of reproducing the stylistic, lexical, grammatical, phonetic, poetic specificity of Ivan Franko's poem "Tak, ty odna moya pravdyvaya liubov" (The "Withered Leaves" lyrical drama). The analysis is based on the translation made by the author. The research is conducted against the background of two other translations of the poem, viz. Russian and Polish ones. The analysis is based, primarily, on I. Franko's theoretical assumptions.*

© I. M. Teplyy, 2016